

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проекту Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо мінімізації потенційного олігархічного впливу на політичні партії, залучення до діяльності політичних партій осіб з інвалідністю та удосконалення механізму державного фінансування статутної діяльності політичної партії"

1. Мета

Метою розробки проекту Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо мінімізації потенційного олігархічного впливу на політичні партії, залучення до діяльності політичних партій осіб з інвалідністю та удосконалення механізму державного фінансування статутної діяльності політичної партії" (далі – проект акта) є створення для політичних партій додаткових позитивних стимулів, які дадуть змогу суттєво мінімізувати потенційний олігархічний вплив на політичні партії та виборчі процеси, а також удосконалення процесу державного фінансування статутної діяльності політичних партій, у тому числі створення додаткових позитивних стимулів фінансового характеру політичним партіям для ширшого залучення осіб з інвалідністю до політичних процесів, що забезпечуватиме усіх громадян рівними правами та можливостями політичної участі.

2. Обґрунтування необхідності прийняття акта

Проект акта розроблено на виконання пункту 15 Плану заходів щодо запобігання зловживанню надмірним впливом особами, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархами), затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.11.2021 № 1582-р., та пункту 74 Плану заходів на 2021 і 2022 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 04.08.2021 № 883-р.

Загальновідомим є той факт, що вплив осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів), на політичне життя країни нівелює морально-етичні норми та підриває демократичні основи суспільства.

Цілком очевидно, що існує нагальна потреба у мінімізації потенційного олігархічного впливу на політичні партії та виборчі процеси. Це вимагатиме передусім повної прозорості джерел походження коштів, що спрямовуються на підтримку політичних партій.

У вказаній Національній стратегії зазначено, що на сьогодні в Україні не всі групи населення мають однаковий доступ до інструментів громадянського впливу. Деякі групи населення часто виключені із партисипативних практик та політичного процесу.

Також відмічається, що в документах, які регламентують діяльність органів місцевого самоврядування українських міст, відсутні можливості для інклюзивної участі осіб з маломобільних груп, що також негативно відображається на залученні окремих груп населення до громадянського життя.

Статтею 1 Закону України "Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні" визначено, що особи з інвалідністю в Україні володіють усією повнотою соціально-економічних, політичних, особистих прав і свобод, закріплених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

При цьому відповідно до статті 4 Закону України "Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні" однією із основних складових діяльності держави щодо забезпечення прав і можливостей осіб з інвалідністю нарівні з іншими громадянами є сприяння громадській діяльності осіб з інвалідністю.

У свою чергу, згідно зі статтею 3 Закону України "Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні" до основних завдань законодавства України з питань реабілітації осіб з інвалідністю належить створення умов для усунення обмежень життєдіяльності осіб з інвалідністю, відновлення і компенсації їх порушених або втрачених здатностей до побутової, професійної, суспільної діяльності.

З урахуванням викладеного, а також з метою удосконалення механізму державного фінансування статутної діяльності політичної партії розроблено проект акта.

3. Основні положення проекту акта

У проекті акта пропонується передбачити запровадження низки інструментів для усунення можливості здійснення внесків на користь політичних партій фізичними особами, які не мають достатніх легальних доходів для здійснення таких внесків.

З цією метою пропонується обмежити загальний річний розмір (суму) внесків на підтримку політичної партії для одного громадянина України не більше 20 відсотків його сукупного доходу за останні п'ять календарних років та не більше шестисот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого на 1 січня року, в якому здійснювалися внески.

Для юридичних осіб загальний річний розмір внесків на підтримку політичної партії обмежуватиметься 20 відсотками сукупного доходу за останні п'ять календарних років та загальною сумою – одна тисяча двісті розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого на 1 січня року, в якому здійснювалися внески.

Проектом акта також визначено пріоритетні напрями використання коштів державного фінансування статутної діяльності політичних партій, а також встановлено вичерпний перелік заборон щодо витрачання політичними партіями

вказаних коштів.

Зокрема, пропонується встановити такі пріоритетні напрями використання політичними партіями коштів державного фінансування:

- 1) розвиток політичних партій у здійсненні своїх статутних завдань;
- 2) підвищення якості зв'язків політичної партії з виборцями;
- 3) підвищення інтересу жінок до політичної діяльності;
- 4) підвищення інтересу молоді до політичної діяльності;
- 5) посилення організаційної спроможності політичної партії.

При цьому пропонується встановити політичним партіям заборону використовувати кошти державного фінансування для:

- 1) фінансування незаконної діяльності політичної партії;
- 2) фінансування діяльності, яка не передбачена або прямо заборонена статутом політичної партії;
- 3) оплати або розповсюдження оплаченої за кошти державного фінансування політичної реклами та реклами впродовж періоду часу, що починається за дев'яносто днів до дня початку виборчого процесу чергових загальнодержавних чи місцевих виборів та закінчується днем завершення або припинення відповідного виборчого процесу;
- 4) придбання нерухомого майна та цінних паперів;
- 5) придбання рухомого майна або нематеріальних активів, якщо їх вартість перевищує сто розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого на 1 січня року, в якому здійснюється придбання такого рухомого майна або нематеріальних активів;
- 6) погашення будь-якої заборгованості, що утворилася у політичної партії до дня, наступного за днем відкриття першого засідання Верховної Ради України нового скликання;
- 7) перерахування до виборчих фондів.

Проектом акта пропонується запровадити новий механізм розподілу бюджетних коштів з метою фінансової підтримки партій, які не подолали встановленого законом прохідного бар'єра на виборах народних депутатів України. З цією метою пропонується закріпити право на отримання державного фінансування для тих політичних партій, які на останніх чергових або позачергових виборах народних депутатів України у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі отримали не менше 2 відсотків голосів виборців.

При цьому, ураховуючи ситуацію в країні, видатки державного бюджету потребують оптимізації та перерозподілу для забезпечення першочергових

потреб як у період воєнного стану, так і після його закінчення для відбудови України.

У зв'язку з цим пропонується змінити порядок розрахунку щорічного обсягу державного фінансування статутної діяльності політичних партій.

Так, обсяг зазначеного фінансування залежатиме не від мінімальної заробітної плати, а від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, що дасть змогу оптимізувати суму коштів, яка буде виділятися з державного бюджету.

Ураховуючи те, що положення Закону України "Про політичні партії в Україні" не регулюють питання розпорядження залишками коштів державного фінансування, які не отримані політичною партією внаслідок втрати свого права, проектом акта пропонується передбачити, що залишки коштів державного фінансування статутної діяльності політичної партії, яка втратила своє право, повертаються до державного бюджету.

Крім того, пропонується оптимізувати надалі щорічний обсяг державного фінансування статутної діяльності політичних партій, які мають відповідне право.

При цьому показник щорічного обсягу державного фінансування статутної діяльності політичних партій не застосовується при здійсненні розрахунків для розподілу коштів, виділених з державного бюджету на фінансування статутної діяльності політичних партій. До того ж у випадку припинення державного фінансування статутної діяльності політичної партії це матиме вплив на обсяг коштів за гендерною квотою та квотою по особах з інвалідністю.

У проекті акта також пропонується передбачити, що щорічний обсяг державного фінансування статутної діяльності політичних партій також залежить від дотримання політичними партіями вимог щодо гендерних квот.

Проектом акта пропонується включити до напрямів використання політичними партіями коштів державного фінансування, які спрямовуються на діяльність політичних партій, напрям, пов'язаний із залученням до діяльності політичних партій осіб з інвалідністю.

У проекті акта також пропонується здійснювати розподіл п'яти відсотків коштів, виділених з державного бюджету на фінансування статутної діяльності політичних партій, порівну між тими політичними партіями, які отримали право на таке фінансування. Разом з тим набуття політичними партіями права на одержання вказаного додаткового щорічного обсягу державного фінансування відбуватиметься лише у разі, якщо за результатами останніх чергових чи позачергових виборів народних депутатів України щонайменше одна особа, яка обрана народним депутатом України від відповідної політичної партії та набула повноважень народного депутата України, є особою, яка в установленому порядку визнана особою з інвалідністю.

При цьому пропонується у разі, якщо політичні партії не відповідають

вимогам щодо осіб з інвалідністю, а також дотримання гендерної квоти для отримання додаткових коштів з державного бюджету, скорочувати щорічний обсяг державного фінансування статутної діяльності політичних партій на відповідну суму.

Проект акта також пропонує передбачити відновлення звітування парламентських партій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру у зв'язку з необхідністю здійснення державного контролю за використанням бюджетних коштів, які політичні партії продовжують отримувати, що в повній мірі не відповідає суті Закону України "Про політичні партії в Україні".

У свою чергу, для інших політичних партій звітування пропонується відновити після припинення або скасування воєнного стану.

При цьому передбачається встановити, що звіти політичних партій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру перевірятимуться Національним агентством з питань запобігання корупції у строк, що не перевищує 120 днів з дня їх надходження.

4. Правові аспекти

У цій сфері правового регулювання діють:

Конституція України;

Закони України "Про політичні партії в Україні", "Про запобігання корупції", "Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)", "Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні", "Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні", "Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни".

Прийняття акта не потребуватиме внесення змін до інших законодавчих актів.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація акта не потребуватиме видатків з державного бюджету та/або місцевих бюджетів і забезпечуватиметься в межах бюджетних асигнувань, які щорічно передбачаються для державного фінансування статутної діяльності політичних партій відповідно до статті 17² Закону України "Про політичні партії в Україні".

Навпаки, реалізація положень акта дасть можливість вивільнити додаткові бюджетні асигнування у розмірі близько 593 млн грн у 2023 році та 662 млн грн у 2024 році за бюджетною програмою "Фінансування статутної діяльності політичних партій".

Фінансово-економічні розрахунки щодо практичної реалізації заходів,

спрямованих на залучення осіб з інвалідністю до політичних процесів, здійснюватимуться безпосередньо політичними партіями відповідно до законодавства України в порядку, передбаченому статутами політичних партій.

6. Позиція заінтересованих сторін

Проект акта не стосується питань функціонування місцевого самоврядування, прав та інтересів територіальних громад, місцевого та регіонального розвитку, соціально-трудової сфери, прав осіб з інвалідністю; функціонування і застосування української мови як державної, сфери наукової та науково-технічної діяльності.

Проект акта погоджено Міністерством фінансів України, Міністерством економіки України, Міністерством соціальної політики України, Міністерством цифрової трансформації України, Центральною виборчою комісією та Урядовим уповноваженим з прав осіб з інвалідністю.

Міністерством фінансів України надано зауваження, які враховані.

Проект акта не потребує проведення антикорупційної експертизи Національним агентством з питань запобігання корупції.

7. Оцінка відповідності

У проекті акта відсутні положення, що стосуються зобов'язань України у сфері європейської інтеграції, прав та свобод, гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод; впливають на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; містять ризики вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією; створюють підстави для дискримінації.

Проект акта не потребує проведення громадської антикорупційної, громадської антидискримінаційної та громадської гендерно-правової експертиз.

8. Прогноз результатів

Реалізація акта матиме вплив на інтереси осіб з інвалідністю, політичних партій, центральних та місцевих органів виконавчої влади, а також органів місцевого самоврядування.

Реалізація акта не матиме впливу на ринкове середовище, забезпечення захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання, громадян і держави. Реалізація акта не матиме впливу на розвиток регіонів, підвищення чи зниження спроможності територіальних громад; ринок праці, рівень зайнятості населення; громадське здоров'я, покращення чи погіршення стану здоров'я населення або його окремих груп; екологію та навколишнє природне середовище, обсяг природних ресурсів, рівень забруднення атмосферного повітря, води, земель, зокрема забруднення утвореними відходами.

Прийняття та реалізація акта, зокрема, сприятиме зменшенню можливостей для потенційного олігархічного впливу на політичне життя країни.

Заінтересована сторона	Вплив реалізації акта на заінтересовану сторону	Пояснення очікуваного впливу
Громадяни України (понад 30,0 млн виборців)	Позитивний	Забезпечено захист інтересів громадян України та посилено демократичні основи суспільства
Особи з інвалідністю (понад 2,7 млн осіб)	Позитивний	Широке залучення осіб з інвалідністю до політичних процесів, що сприятиме забезпеченню рівних можливостей участі всіх громадян у житті окремих громад та держави в цілому, рівний доступ до суспільно-політичного життя
Центральні, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування (понад 1,5 тис. суб'єктів)	Позитивний	Залучення осіб з інвалідністю до партисипативних практик та політичного життя на рівні окремих громад та держави в цілому. Створення на місцевому рівні можливостей для інклюзивної участі осіб з інвалідністю у суспільно-політичному житті відповідних громад

Політичні партії	Позитивний	<p>Значно зменшено можливості для потенційного впливу олігархів на статутну діяльність політичних партій.</p> <p>Додаткові позитивні стимули фінансового характеру, які будуть спрямовані на діяльність політичних партій, пов'язану із залученням до активної політичної діяльності осіб з інвалідністю, а також на втілення принципів інклюзивності та захисту прав осіб з інвалідністю, які обрані депутатами рад різних рівнів від місцевих організацій відповідних політичних партій</p>
------------------	------------	---

**Голова Національного агентства
з питань запобігання корупції**

Олександр НОВІКОВ

_____ 2023 р.